

le faydalanılmamıştır. Halbuki bu kaynaklar, Avrupa araştırmacılarınca en ön planda tutulmaktadır.

Baku'nun siyasi tarihi üzerinde de az durulmuştur. Hele Bartold'un dikkatle üzerinde durduğu IX. yüzyıl Rus akınları ve Baku talanı, hafifçe geçiştirilmiştir. Her halde Mesudi'nin şehadeti inkar edilmez gerçeklerdendir. Yazarın daha önceki araştırmalarını görmeden, kesin bir karar verilemez. Kaldı ki eser tarihimizin, ana noktası üzerinde kurulmuş bir abide olarak kalacaktır.

A. Caferoğlu

Remzi Yüzbaşov, *Azerbaycan Coğrafiya terimleri (Tedgigler)*, Azerbaycan SSR. Elmler Akademiyası, Coğrafiya Enstitüsü, Bakı 1966, s. 1-158.

Azerbaycan coğrafyasına ait halk ağzından derlenmiş terminoloji ve adları içerisine alan bu eser, cidden orijinal bir konu olarak ele alınmış ve bir dereceye kadar işlenmiştir. Yüzbaşıoğlu kendisini saha olarak Azerbaycan onomastikası ve Azerbaycan coğrafyasına dair yazılmış eserlerin işlenmesi ve araştırılmasına tahsis etmiş saymaktadır. Buna göre de eser, üç esas bölüme ve bir de netice kısmına ayrılmıştır. İlk bölümde halk coğrafya terimleri hakkında, çeşitli bilgiler verildikten sonra, halk arasında kullanıma gelen bu terimler birer birer izah edilmeğe çalışılmıştır. Ve karakter itibarile bu terimler, ayrıca onomastik yapıya göre tasnif edilmiştir.

Remzi Yüzbaşıoğlu, eserinin ikinci bölümünde, memleketin Onomastikası üzerinde durmuştur. Kendisi bu bölümü nedense Toponimik terimler diye adlandırmıştır. Bence Onomastik terimler denilse daha isabetli olurdu. Çünkü eserde yalnız toponimi ile yetinilmemiş, ayrıca Etnonimlere, "Tayfalara" da yer verilmiştir. Hatta terim diye adlandırdığı bazı unsurlar, tamamiyle Onomastik dışında, dil yapısı içerisinde mütalaa edilebilecek değerdedirler. Üçüncü bölüm ise "Azerbaycan ilmi coğrafya terimleri" ne tahsis edilmiştir. Burada yazar terim kelimesinin lugavi manâsını araştırmayı lüzumlu görmüştür. Mevcut coğrafya terimlerinin kuruluş ve türeyişlerini de devrelere göre ayarlamaya gayret etmiştir. Terimlerin Azerbaycan coğrafyası muhitindeki geçirdikleri aşamalar, kendince iyi bir surette izah edilmiştir. Yalnız Remzi Yüzbaşıoğlu, ele aldığı terimlerin türeyiş ve tarihi inkişaflarını, aynı seviyede yürütememiştir. Bazıları hakkında tarihî gelişmelere temas edildiği halde, bazıları ancak tesbitle kalmıştır. Bu suretle her konu istendiği şekilde aydınlığa kavuşturulamamıştır. Nitekim sayın Yüzbaşıoğlu "Nohur" kelimesinden bahsederken, bana bir nisbet olmak üzere, bu

kelimenin benden daha evvel 1948 yılında E. M. Murzayev tarafından Mogolca olduğu tesbit edildiği meselesini, yeni bir keşif gibi ortaya sürmektedir. Bu bir gerçektir. Ben bu kelimenin Mogolca olduğunu, Mogol lügatlerinde gördüğüm gibi, E. M. Murzayev'den aşağı yukarı altmış-yetmiş yıl daha önce, Efendiyev tarafından da tesbit ve tarif edildiğini elimdeki malzeme ile öğrenmiştim. Nitekim benim "Azeri şivesinde n o h u r ve l a p kelimeleri" adlı makalem üzerinde durulmuş olunsaydı, kelimenin mucitleri ve keşifleri ortaya çıkmış olurdu (bak : Rocznik Orientalistyczny, XVI, s. 180). Ve sayın Yüzbaşıoğlu da, bu bilinen gerçeği tekrara lünüm görmezdi. Zaten kelimenin Azerbaycan şivesindeki bulunuşu ve kullanılışı, basit bir substratum maksulü sayılmaktadır.

Eserin netice bölümünde, elde edilen sonuçlar üzerinde durularak, kısaca bilgiler verilmiştir. Bilhassa ilmî araştırmalarda kullanılması tavsiye edilen terimler üzerinde durulmuştur. Fakat bu terimlerin ilme karşı olan değeri ve seviyesi adam akıllı aydınlatılmamıştır. Yalnız halk ağzından derlenerek, ilim sahasında işlenmesi ileri sürülmüştür. Ayrıca esere bir de "Azerbaycan halk coğrafya terimleri lügati" eklenmiştir. Sözlük olarak eserden faydalanılmasını kolaylaştırdığı için, şüphesiz yerindedir. Bunlardan bazıları kaynaklar üzerine araştırılmış gibidir. Bazıları ise sade bir kelime olarak kalmıştır. Nihayet eserin sonuna, "edebiyat", yani bibliyografya, eklenmiştir. Hepsi de rus kaynaklarıdır. Benden bahsettiği halde benim eserimi bibliyografyaya, yazarın tabiriyle "Edebiyat" kısmına, almaya nedense lüzum görmemiştir. Bu ise sayın Yüzbaşıoğlu'nun bileceği bir iş ve metottur.

A. Caferoğlu

II. SİNTSYAN- UYGUR Muhtar Eyateti.

E. N. Necip, *Uygurca - Rusça lûgat*, Moskova 1968, s. 1-28.

İleride üzerinde duracağım bir çok makale ve araştırmaları ile sahanın bilginlerinden sayılan E. N. Necip'in büyük emekleriyle vücuda getirilen bu sözlük, Doğu Türkistan halklarının beş milyonu aşan Türk uygurlarının, en mühim meselelerinden birini çözümlemiş sayılır. Jeopolitik durumuyla, altıyüz binlik Kazak Türkleri dışında : Tatar, Özbek, Tacik, Kırgız, Mogol ve saire gibi kabileleri de barındıran bu sahadaki kültür karması ile birlikte, dillerin de birbiri üzerindeki tesirleri, elbette sahanın hâkim dili sayılan Uygurca'yı da etkilemekten geri kalmamıştır. Hele eyalet hâkimî Çinlilerin, Uygurlar yanında söz sahibi bulunmaları, Uygurcaya bir çok yeni söz unsurlarının aktarılmasına yol